

ENGEGÅRDKVARTETTEN

Joseph Haydn (1732-1809)

String Quartet In D, Op. 76, No. 5

01 Allegretto 4:41

02 Largo Ma Non Troppo; Cantabile e Mesto 6:36

03 Menuet - Allegro Ma Non Troppo 2:45

04 Finale - Presto 3:35

Leif Solberg (1914-)

String Quartet in B Minor

05 Allegro 4:45

06 Andante espressivo 4:36

07 Scherzo, Allegro 2:48

08 Allegro ma non troppo 3:51

Edvard Grieg (1843-1907)

String Quartet in G Minor, Op. 27

09 Un Poco Andante - Allegro Molto Ed Agitato 11:46

10 Romanze: Andantino 6:15

11 Intermezzo: Allegro Molto Marcato 6:16

12 Finale: Lento - Presto Al Saltarello 8:53

Arvid Engegård

Atle Sponberg

Juliet Jopling

Jan-Erik Gustafsson

String Quartets

Haydn - Solberg - Grieg

5.1 surround + STEREO

EAN13: 7041888513124

2L53SACD made in Norway 20©08 Lindberg Lyd AS

2L⁵³

ENGEGÅRDKVARTETTEN

String Quartets

Joseph Haydn (1732-1809) was neither the first to write for four string players, a tradition originating in renaissance viola da gamba ensembles, nor the first to write works in more than one movement for two violins, viola and cello. It was, however, Haydn who introduced what we recognise today as the classical string quartet, characterized by its four movement structure and the use of sonata form. In Haydn's earliest quartets the first violin dominates with virtuosic solo passages while the other three parts play a more subordinate role. From Opus 17 onwards, the parts are more equal, Haydn aiming for a close dialogue between all four instruments.

By Opus 76, Haydn's last complete opus for string quartet, the style has been perfected and the four instruments are equal partners in the musical discourse. With playful ease Haydn combines virtuosic, thematic treatment in the now well established sonata form with contrapuntal forms such as canon and fugue. Opus 76 includes the famous "Fifths" quartet (No. 2) and the even more famous "Emperor" quartet (No. 3) of which the slow movement became Austria's and later Germany's national anthem.

Haydn's speciality was creating great variety out of often very simple themes, and in Opus 76 No. 5 in D major his ability to condense material manifests itself vividly. In this quartet he uses a motive from the first movement's main theme in all four movements, a technique incorporated in the "cyclic" form which was later to become a distinguishing feature of, among others, Liszt and Franck's music.

In the slow movement of Opus 76 No. 5 Haydn writes in F sharp major, a long way from the home key of D major. It was more common to use related keys, in this case such as D minor or B minor. Haydn's innovative use of tonality did not become common until Beethoven's later works and the next generation of composers; indeed the middle section of the slow movement has undertones of a very dark, almost romantic character. The rapid minuet points towards Beethovenian scherzos, while the virtuosic finale shows Haydn at his most idiomatic: bubbling over with excitement and humour.

Leif Solberg (1914), a Norwegian composer from Lillehammer, devoted his working life to composition and the organ, following closely in the footsteps of Arild Sandvold. Solberg is a late romantic at heart and claims that any work of art – large or small – has its own climate, which should be reflected in the intensity of the performance. In performing both his own works and those of others, Leif Solberg was unwilling to exaggerate in any way which might deprive the performance of its integrity, and upheld ideals such as moderation and simplicity in the most complex of musical environments. Norwegian folk melodies are often at the root of his music; tunes which sound inevitable and essential, resonating with everybody who lives in the land where the sun sits low on the horizon.

The string quartet in B minor, which with this release receives its first recording, was completed on the 10th of March 1945. It was commissioned by the Hindar Quartet, Norway's leading string quartet for almost forty years. Its members were close friends of Leif Solberg, and it was they who gave the first performance in Banken Arts Centre in Lillehammer on the 20th August 1948. The Hindar Quartet performed the work several times on tour in Norway and abroad, as well as on Norwegian radio.

The Engegård Quartet performed the Quartet in B minor to Leif Solberg at his home in Lillehammer before making this recording. When checking a point of interpretation, and even the addition of a small accelerando at the end of the final movement, Leif Solberg responded by giving his "carta blanca" to the Engegård Quartet.

The music, as the composer himself says, is written in a “conventional classical sonata style” with a classical structure and a tonal idiom far removed from his contemporary modernist colleagues. With regard to formal structure the work is therefore an excellent complement to Haydn’s quartet. At the same time the inspiration of Norwegian folk music is clearly present, and in the second movement in particular the legacy of Edvard Grieg is evident. This is a perhaps the musical crown of the B minor quartet, being perfectly constructed in a simple ABA form. The Scherzo is reminiscent of many of Mozart’s minuets, using a canonical dialogue in the opening section. In the final movement Solberg reveals his familiarity with church music in a classical fugue.

Edvard Grieg (1843-1907) conceived his string quartet on a monumental scale. It is one of just a handful of Grieg’s works written in symphonic proportions. Grieg himself said that the quartet was not “devised to offer musical witticisms in miniature. It strives towards breadth, flight and, most importantly, timbre and colour for the instruments for which it was written”.

The quartet was composed during a difficult period of Grieg’s life; he and his wife Nina lost their daughter Alexandra to meningitis in 1869 and were not to have any more children. Some years earlier Grieg had enjoyed huge success with his piano concerto and together with his wife, a singer, lived a nomadic existence giving recitals as husband and wife. A few years later, when Grieg lost both of his parents, there was little to keep him at the family home in Bergen and he became even more rootless. He almost lost the will to compose, which caused a marital crisis. Grieg eventually renounced performing and left Nina in favour of the cottage at Lofthus in Hardanger where he finally managed to rekindle his creativity. Here he struggled for many months with the G minor string quartet. Later, Franz Beyer, a friend of Grieg, managed to help Edvard and Nina salvage their relationship. He encouraged them to begin planning a home in Bergen, which was later to become Trolldhaugen. Thus the two were able to gain a new foothold in their lives and Grieg’s creative powers were given new life.

In the G minor quartet Grieg drew inspiration from one of his own songs composed to a text by Henrik Ibsen, “Spillemand”, which deals with doubt, insecurity and angst, emotions Grieg deliberately worked into his quartet. The main theme appears at the start of the slow introduction, thereby establishing the work’s mood of tragedy, and is a recurring motive throughout the quartet. Grieg said to his biographer: “I feel that hidden within this work there lie traces of the lifeblood of which the future will hopefully reveal more than a mere sample”.

Thus Grieg too makes use of the “cyclic” form, the forerunner of which can be heard in Haydn’s D major quartet Opus 76 No. 5. In Grieg’s quartet, the idea of using one motive throughout the entire work is carried out more consistently than ever before in a chamber music work. Fifteen years were to pass before Debussy applied the principle in a similar way in his G minor quartet – a composition which incidentally shares a number of other similarities with Grieg’s, not least in the treatment of motifs.

The quartet was a mental struggle for Grieg; a struggle with himself from which he emerged with one of his most accomplished works. During the same period Grieg wrote another work in the same key as the string quartet, namely the G minor Ballad – his most dramatic piano piece. Grieg, himself a pianist, discussed the technical possibilities of stringed instruments in written correspondence with his German friend, violinist Robert Heckmann. And it was Heckmann and his string quartet who gave the first performance of the G minor quartet in Cologne on the 29th of October 1878, in the presence of the composer.

Under the midnight sun in Lofoten (Norway), Gusse and Arvid decided to form a string quartet. With Atle and Juliet, the **Engegård Quartet** took off in 2006. It soon became one of the most sought after chamber music ensembles in Norway, appearing in its' first season in major Norwegian festivals including Festspillene in Bergen and the Oslo Chamber Music Festival.

Arvid Engegård decided at the age of ten, that the string quartet was the ideal medium for making music. Major milestones in his life include an influential period as concertmaster of Camerata Academica in Salzburg under the direction of Sándor Végh, before leading the Orlando Quartet for several years. Arvid is in considerable demand as a conductor, working regularly with both Scandinavian and European orchestras including the Oslo Philharmonic Orchestra and the Mozarteum Orchestra, Salzburg. Engegård is the Artistic Director of Lofoten International Chamber Music Festival.

Atle Sponberg will be recognised by many from the finals of the European Broadcasting Union competition in 1982. As concertmaster of the Norwegian Radio Orchestra, Atle is a main figure in Norwegian musical life. He also directs projects with Scandinavian ensembles including the Norwegian Chamber Orchestra and Trondheim Soloists. Atle studied tango in Buenos Aires, and has his own band, La Fuente. Sponberg directs the Chamber Music in Kristiansand Church Music Festival.

After graduating in Economics from Trinity College, Cambridge University, **Juliet Jopling** returned to her dream of becoming a chamber musician. A prizewinner of the Lionel Tertis International Viola Competition, Juliet has appeared as soloist with orchestras including The Philharmonia, London. Juliet has been a member of a quartet nearly all of her life, starting in childhood with her family quartet. Miss Jopling is the Artistic Director of Kerry's International Chamber Music Festival.

Jan Erik Gustafsson ("Gusse") has an impressive collection of international prizes and a solo career to match. Gusse won third prize in the European Broadcasting Union in 1986, second prize in the Leonard Rose Competition and won the US Young Concert Artists agency prize in 1994. He has

appeared as soloist with numerous orchestras including the Berlin Radio Orchestra, Hong Kong Philharmonic, Stockholm Radio Orchestra, St. Petersburg Philharmonic and Washington National Orchestra. Gustafsson played with the New Helsinki String Quartet for thirteen years and directs the Sibelius Festival in Lovissa, Finland.

As a Scandinavian quartet, it was natural to record one of the masterpieces of Nordic music, the Grieg G minor Quartet, and to explore and perform Solberg's only quartet, on their first CD. However, the great quartets of Beethoven, Haydn, Mozart, Schubert and Bartók are the backbone of the Engegård Quartet's repertoire.

ENGEGÅRDKVARTETTEN

Arvid Engegård

Jan-Erik Gustafsson

Juliet Jopling

Atle Sponberg

Under midnattssolen i Lofoten, bestemte Arvid og Gusse for å spille kvartett sammen, og med Atle og Juliet ble **Engegårdkvartetten** etablert i 2006. Ensemblet ble raskt et av Norges mest etterspurte og deltok i sin første sesong på mange av landets største festivaler inkludert Festspillene i Bergen og Oslo Kammermusikkfestival.

Arvid Engegård mente allerede som tiåring at strykekvartett var det optimal medium for musikk-utøvelse. Viktige milepæler i hans karriere har vært en innflytelsesrik periode som konsertmester i Camarata Academica i Salzburg under ledelse av Sándor Végh, før han i flere år ledet Orlando-kvartetten i Holland. Arvid er i dag en etterspurt dirigent med regelmessige besøk i flere skandinaviske og europeiske orkestre, inkludert Oslofilharmonien og Mozarteumorkesteret i Salzburg. Engegård er også initiativtaker og kunstnerisk leder for Lofoten Internasjonale Kammermusikkfest.

Mange vil huske **Atle Sponberg** fra finalen i den Europeiske Kringkastingsunionens konkurranse i 1982. Som konsertmester i Kringkastingsorkesteret framstår han som en frontfigur i norsk musikkliv. Han leder også prosjekter med ensembler som Det Norske Kammerorkester og Trondheimsolistene. Atle studerte tango i Buenos Aires og har sitt eget band – La Fuente. Sponberg er kunstnerisk leder for kammermusikkprogrammet innen Kristiansand Internasjonale Kirkemusikkfestival.

Etter å ha tatt Master i økonomi ved Trinity College, Cambridge, vendte **Juliet Jopling** tilbake til sin drøm om å bli kammermusiker. Som prisvinner i Lionel Tetris Internasjonale Bratsjkonkurranse ble hun engasjert som solist med flere orkestre, inkludert Philharmonia i London. Juliet har spilt kvartett i hele sitt liv, først som barn i familiekvartetten. Jopling er kunstnerisk leder for Kerry Internasjonale Kammermusikkfestival.

Jan-Erik Gustafsson («Gusse») har en imponerende samling internasjonale priser og en betydelig solokarriere å vise til. Han vant tredjepreis i den Europeiske Kringkastingsunionens konkurranse i

1986, andrepris i Leonard Rose konkurransen og førsteprisen i amerikanske Young Concert Artists i 1994. Han har vært solist med Berlin Radioorkester, Hong Kong Filharmoniske Orkester, Sveriges Radio-orkester, St Petersburgfilharmonien og Washington Nasjonalorkester. Gustafsson spilte i tretten år i Nye Helsinki-kvartetten og er nå kunstnerisk leder for Sibeliusfestivalen i Lovissa.

Som Skandinavisk kvartett var det naturlig i sin første CD å spille inn et av mesterverkene fra denne delen av verden, nemlig Griegs g-mollkvartett. Det var også naturlig å sette fokus på Solbergs eneste kvartett gjennom å føre dette lite kjente verket ut til et større publikum. Det vil likevel være de store kvartettene til Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert og Bartok som vil være ensembles kjerne-repertoar.

Joseph Haydn (1732-1809) var ikke den første som skrev for fire strykere. Den tradisjonen går helt tilbake til renessansens gambe-ensembler. Han var heller ikke den første som skrev flersatsige verk for to fioliner, bratsj og cello. Men det var Haydn som i strykekvartetten la inn de koder som vi i dag gjenkjenner som den wienerklassiske kvartett i forhold til bruk av en firesatsig form og et innhold preget av den nye sonatesatsformen med hovedtema, sidetema og gjennomføringsdel. I de aller tidligste kvartettene lot han førstefiolinisten dominere med virtuose solo-partier mens de øvrige tre stemmene var underordnet. Men allerede i fra opus 17 er stemmene mer likeverdige, og han etterstreber en tett dialog mellom alle fire instrumenter.

I opus 76, hans siste opus med 6 kvartetter, er denne stilen perfektionert, og de fire instrumentene er nå helt likeverdige samtalepartnere. Han blander lekende lett sitt virtuose tematiske arbeid i den nå veletablerte sonatesatsformen med kontrapunktiske former som kanon og fuge. Opus 76 inneholder blant annet den kjente «Kvintkvartetten» (nr. 2) og den berømte «Keiserkvartetten» (nr. 3) der den langsomme satsen ble til Østerrikes og senere Tysklands nasjonalsang.

Haydn's spesialitet var å lage et stort mangfold ut av sine ofte enkle temaer, og i opus 76, nr. 5 i D-dur-kvartetten opplever vi hans evne til konsentrasjon enda sterkere. Her bruker han en variant av hovedtemaet fra første sats i alle fire satser, noe som senere skulle bli et kjennemerke for blant andre Liszt og Franck, kalt «syklisk» form.

I den langsomme satsen befinner Haydn seg uvanlig langt fra hovedtonearten D-dur, nemlig i Fiss-dur. Det vanlige ville være beslektede tonearter som d-moll eller h-moll. Dette virkemiddelet ble vanlig først hos den sene Beethoven og komponistene i neste generasjon, og den langsomme satsens midtparti har da også undertoner av svært mørk, nesten romantisk karakter. Menuetten er med sitt høye tempo på vei mot de Beethovenske scherzoer, mens den virtuose finalen er Haydn på sitt mest Haydniske; satsen bobler nesten over av humor og musikalsk gjøgleri.

Leif Solberg (1914) er den norske komponisten som mest trofast og på den mest genuine måten har ført tradisjonen etter orgelmesteren og komponisten Arild Sandvold videre, både som organist og komponist. En senromantiker av sinn, som sverger til at ethvert kunstverk – stort eller lite – har sitte eget klima, og at varmen og intensiteten i foredraget må tilpasses terrenget. De som har hørt Leif Solberg spille sine egne, eller andres verker, skjønner at her advares det mot overoppheting og enhver overdrivelse som måtte berøve foredraget for sannhet, eller gjøre lidenskap til hysteri og inderligheten til sentimentalitet. Vi snakker om idealer som måtehold og enkelhet selv i det mest komplekse, ja selv et ord som tilbakeholdenhet blir verken vammelt eller ansvarslost, men representerer kraft i denne sammenhengen. Det er noe så enkelt som en hellig, alminnelig bærekraft i Leif Solbergs verker.

Ofte ligger det norske folketoner til grunn, disse melodiene som klinger så «nødvendige», som en slags innebygd hukommelse i alle oss som bor i et land hvor solen står lavt på himmelen.

Strykekvartetten i h-moll, som i denne utgivelsen får sin første innspilling, ble ferdig 10. mars 1945. Den ble bestilt av Hindarkvartetten, Norges ledende kvartett i nesten førti år. Kvartetens medlemmer var personlige venner av Solberg, og det var da også dette ensemblet som uroppførte kvartetten i Kulturhuset Banken på Lillehammer 20. august 1948. Hindarkvartetten spilte verket en rekke ganger på turneer både i Norge, i utlandet og i norsk radio. Musikken er som komponisten selv sier, skrevet i «vanlig, klassisk sonatestil» innenfor et klassisk formskjema og i et tonespråk langt fra sine samtidige modernistiske kollegaer. I bruken av form står den dermed godt til en kvartett av Haydn. Samtidig er inspirasjonen fra norsk folkemusikk tydelig til stede, og særlig i 2. sats er arven etter Grieg merkbart. Dermed står den også godt sammen med Griegs eneste fullførte strykekvartett. I siste sats avslører kirkemusikeren Solberg seg med en klassisk fuge.

Edvard Grieg (1843-1907) stort anlagte kvartett – et av hans få opus i det man kan kalle symfonisk format – ble skapt i en periode av hans liv da han møtte mye motgang. Nina og Edvards datter Alexandra døde i 1869 av hjernehinnebetennelse, og de skulle senere ikke få barn igjen. Grieg hadde noen år tidligere opplevd en eventyrlig suksess med sin klaverkonsert, og sammen med sin syngende hustru Nina levde de en omflakkende tilværelse som turnerende kunstnerektepar. Da han noen få år senere i samme år mistet begge foreldrene, forsvant den naturlige kontakten med hjemmet i Bergen og han ble enda mer rotløs. Han mistet mye av inspirasjonen og komponeringen gikk nesten i stå, noe som igjen skapte en krise i ekteskapet.

Til slutt forlot Grieg både turnélivet og sin hustru Nina til fordel for komponisthytta i Lofthus i Hardanger. Her strevde han i mange måneder med strykekvartetten. I dette gripende verket hentet han både melodisk og innholdsmessig inspirasjon fra en av sine egne sanger til tekst av Ibsen, Spillemand: «Jeg maned den våde fra dybet; han spilled mig bent fra Gud; men da jeg var blevet

hans mester, var hun min broders brud». Her handler det om tvil, usikkerhet og angst, følelser Grieg med bevissthet brakte inn i sin kvartett. Hovedtemaet – kvartetens motto - presenteres umiddelbart i den langsomme åpningen, som dermed slår an den sterkt tragiske grunnstemningen.

Grieg sa selv til sin biograf: «For jeg føler at i dette verk gjemmes prøver på det hjerteblod hvorav fremtiden forhåpentlig vil få se mer enn bare prøver». Temaet fra denne Ibsen-sangen bruker han i det motiviske arbeid gjennomgående i hele kvartetten. Han benytter seg dermed av det nye sykliske formprinsippet som vi kan skimte en forløper for i Haydns kvartett i D-dur fra opus 76. Men det var ikke Grieg som først utviklet dette prinsippet. Ideen om et motiv som gjennomsyrer et helt verk er sterkt fremtredende hos Berlioz, Liszt og César Franck. Men hos Grieg anvendes dette prinsippet mer konsekvent enn noen gang før i et kammermusikalsk verk. Det skulle gå 15 år før Debussy gjorde noe tilsvarende i sin g-moll kvartett, en komposisjon som for øvrig har mange likhetspunkter med Griegs, ikke minst motivisk. Kvartetten har til tider en orkestral virkning i sin brede kraftutfoldelse. Grieg sier at kvartetten ikke var «anlagt på å bringe smååndrikheter til torvs. Den streber mot bredde, flukt og fremfor alt mot klang for de instrumenter, for hvilke den er skrevet».

Kvartetten ble en mental kamp for Grieg; en kamp med seg selv som han kom ut av med ett av sine mest helstøpte verk. Fra samme tidsrom og i samme toneart som kvartetten, stammer også hans mest dramatiske pianostykke, Balladen i g-moll. Grieg, som jo selv var pianist, hadde i brev form utvekslet synspunkter på strykernes tekniske muligheter med en venn i Tyskland, fiolinisten Robert Heckmann. Det var da også Heckmann som med sin egen strykekvartett urframførte g-mollkvartetten i Köln, 29. oktober 1878. Grieg var selv til stede.

En venn av Grieg – Franz Beyer – klarte å redde forholdet til Nina. Han fikk dem til å starte planleggingen av et eget hjem i Bergen, det som skulle bli Troidhaugen. Her fikk kunstnerparet igjen et fotfeste i sine liv, og Griegs skaperkraft fikk ny næring.

Recorded at Jar Church October 2007 by Lindberg Lyd AS

Recording Producer and Balance Engineer **Morten Lindberg**
Recording Engineer **Hans Peter L'Orange**

Editing and SACD-mastering **Morten Lindberg**

Photo **Trym Bergsmo** • Artist photos **Bo Mathisen**
Text **Knut Kirkesæther** and **Juliet Jopling** • Additional text **Olav Egil Aune**
Translation **Andrew Smith** • Graphic design **Morten Lindberg**

Produced with support from Norsk Kulturråd, Fond For Utøvende Kunstnere,
Fond for lyd og bilde, Norsk Komponistforening and Lillehammer kommune

Executive producers **Morten Lindberg** and **Knut Kirkesæther**

2L is the exclusive and registered trade mark
of Lindberg Lyd AS 20©08 [NOMPP0805010] 2L53SACD
Worldwide distributed by Musikkoperatørene and www.2L.no

This recording was made with DPA microphones, Millennia Media amplifiers and SPHYNX2 converters to a PYRAMIX workstation, all within the DXD-domain. **Digital eXtreme Definition** is a professional audio format that brings "analogue" qualities in 32 bit floating point at 352.8 kHz. With DXD we preserve 11.2896 Mbit/s (4 times the data of DSD). This leaves headroom for editing and balancing before quantizing to DSD. Super Audio CD is the carrier that brings the pure quality to the domestic audience. www.lindberg.no

DXD
Digital eXtreme Definition

DPA
MICROPHONES

Millennia
Music & Media Systems

ELECTROCOMPANET